

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 26 nov. 1950

Voor Van Maarseveen persoonlijk, mede voor Drees en Stikker persoonlijk.

1. In Nederlandse kringen hier bestaat nauwelijks enige belangstelling voor de Unieconferentie: men interesseert zich eigenlijk slechts voor de besprekingen inzake Nieuw-Guinea. En begrijpelijk, want de gevolgen van mislukking dezer besprekingen zullen het resultaat van alle gevoerde Unie-onderhandelingen op losse schroeven zetten, indien ook maar gedeeltelijk uitvoering zal worden gegeven aan alle bedreigingen, die langzamerhand iedere Nederlander en Indonesiër wel bekend zullen zijn geworden door redevoeringen, geruchten, fluistercampagne en vooral door de dreig- en kettingbrieven. Sukarno heeft enkele dagen geleden nog een presidentiële duit in het zakje gegooid door de uitlating, dat hij 'zijn kaarten nog niet op tafel wilde leggen'. Spelen de Indonesische ministers ter Unieconferentie een fijn diplomatiek spel, dan zullen zij zich zeer tegemoetkomend betonen: dit zou hun concessie zijn voor een bevredigende Nieuw-Guinearegeling, terwijl zij bij niet slagen van de Nieuw-Guineabesprekingen geen risico zouden hebben gelopen, daar de concessies dan toch niet geëffectueerd zouden worden.

2. De ongerustheid en angst onder de Nederlanders groeit voortdurend; men kan op het ogenblik bijkans van paniekstemming spreken. En daarvoor is aanleiding, want de bedreigingsactie neemt met de dag aan intensiviteit toe. Dat het hier bluff betreft en dat niets zal gebeuren, gelooft thans niemand meer. Op zijn minst wordt boycot verwacht en het verplichte weigeren van alle diensten aan Nederlanders, in verband waarmee Philips hier al zijn Nederlandse employé's heeft laten hamsteren, wat ook veel particulieren doen. Terecht, want zelfs de hotels zijn gesommeerd Nederlanders elke bediening te onthouden. De meesten echter zien het spookbeeld van massamoorden opduiken en menen, dat boycot slechts als 'humanitaire' dekmantel moet dienen, omdat de aanstichters heel goed weten, dat een dergelijke boycot onmogelijk te kanaliseren zal zijn en automatisch zal ontaarden in massamoorden. Tot deze groep hoort bijvoorbeeld de directeur van Standaard Vacuum, die mij vroeg schepen beschikbaar te houden voor massa-evacuatie. In sommige planterskringen denkt men aan het verlaten van de ondernemingen in verband met het ontstane levensgevaar: de consequenties van inbezitneming is men bereid hierbij op de koop toe te nemen.

3. Steeds meer vraagt men mij, of de Nederlandse Regering voor levens van de Nederlanders hier belangstelling heeft, of dat - dit sarcastisch - Nederland zich alleen nog maar interesseert voor Ambonezen en Bosnegers. Zo ja - aldus het betoog - hoe manifesteert en concretiseert zich dan deze belangstelling? Een geruststellende verklaring over de toekomstige gang van zaken bij mislukking van de Nieuw-Guineabesprekingen durf ik niet te geven. Op de vraag, wat de Regering dan denkt te doen, moet ik het antwoord schuldig blijven. Men voert aan, dat men, veilig in Den Haag zittend, gemakkelijk een flinke houding kan aannemen van 'niet te zullen wijken voor bedreiging of chantage', maar vraagt zich af, of men in Den Haag voldoende ingelicht is over de dreigende boycot en de mogelijkheid van massamoord op Nederlanders, welke vraag ik uiteraard bevestigend kan beantwoorden. Men weet, dat toegeven aan de Indonesische verlangens de val van het Nederlandse Kabinet kan betekenen, maar vraagt zich af, of het Parlement en het Nederlandse volk dan liever een catastrofe voor de Nederlanders willen aanvaarden. De eenvoudige man vraagt simpel 'wat het Hoge Commissariaat nu eigenlijk doet' en vreest overigens terecht, dat het antwoord moet luiden: op het ogenblik niets.

4. Mijn bezwaren, verbonden aan het behandelen van de Nieuw-Guineakwestie op een Ministersconferentie, veroorloofde ik mij uiteen te zetten op de Ambassadeursconferentie: ik meende, dat zij zich meer leende voor diplomatiek overleg zonder haast en zonder publiciteit. Ik veroorloofde mij de laatste tijd verschillende facetten te belichten, die het succes van de Nieuw-

Guineaconferentie m.i. imperatief voorschreven. Thans brengt, geloof ik, mijn plicht mede aandacht te vragen voor wat er moet gebeuren, wanneer het succes van de Nieuw-Guineaconferentie niet is verzekerd.

Het is de Regering bekend, hoe ik mij tot taak heb gesteld van de Uniesamenwerking het mogelijke te maken; ook dat ik met volledig begrip voor de moeilijkheden, waarvoor de nieuwe Staat zich gesteld ziet, bereid ben tot souplesse en tenslotte dat ik van oordeel ben, dat de Unieverhouding medebrengt, dat onzerzijds veel door de vingers wordt gezien.

6. Naast de bevordering van goede verhoudingen rust echter op een diplomatiek vertegenwoordiger de taak de belangen van de nationalen te beschermen. Gaat het om de hoogste belangen der Nederlanders, dan moet zulks zelfs gaan boven het streven naar goede betrekkingen. Het wil mij voorkomen, dat deze constellatie thans is ontstaan en ik moet dan ook de vraag stellen, of onze Regering deze door een bevriende regering zo al niet aangemoedigde dan toch zeker niet onderdrukte ja zelfs niet veroordeelde actie tot boycot en moord op haar beloop kan laten. Bij negatieve beantwoording moet worden nagegaan op welke wijze een dergelijke bescherming is te effectueren.

7. Dat de 7.000 Nederlandse hier nog aanwezige militairen in het ergste geval Nederlandse levens en bezittingen zouden kunnen beschermen is uitgesloten te achten: eerder moet rekening worden gehouden met de eventualiteit, dat het KL in toekomstige spanningen wordt betrokken en dat zij zelf bescherming zal behoeven.

8. 28 Jaar geleden stond ik voor een analoge situatie in Turkije, zij het, dat toen het gevaar niet speciaal Nederlanders bedreigde. Ik vroeg toen en kreeg van de Regering een Nederlands oorlogsschip, zij het, dat ik tevoren onder bescherming van een Britse destroyer de Nederlandse gemeenschap op een Nederlands koopvaardijship naar Istanboel evacueerde. Ik heb mij ernstig afgevraagd, of ik ditzelfde advies niet ook ditmaal aan de Regering moet geven, waar de levens en bezittingen van de grootste en belangrijkste Nederlandse gemeenschap ter wereld officieus worden bedreigd.

9. De situatie is naar mijn mening inderdaad zo ernstig, dat het zenden van een Nederlands eskader ter bescherming van de levens der bedreigde Nederlanders, gezien de internationale praktijk, geen excessieve maatregel zou zijn. Dat de aanwezigheid van Nederlandse oorlogsbodems de Indonesische Regering uiterst onaangenaam zou zijn, is een consequentie, die deze aan haar eigen houding en die van de President te wijten zou hebben. Er zijn echter twee andere redenen waarom ik meen niet tot het nemen van deze maatregel te mogen adviseren. De eerste is, dat excessen het eerst en in hevigste mate te verwachten zijn, niet in kustplaatsen, maar in de binnenlanden, die voor de vloot onbereikbaar zijn; de tweede is, dat het bekend worden van de komst van een Nederlands eskader het uitbarsten van de volkswoede waarschijnlijk zou precipiteren.

10. De enige andere mogelijkheid om de Nederlanders te beschermen zou zijn hen te evacueren. In mijn 628 vermeldde ik reeds, dat evacuatie of concentratie op beperkte schaal een paniek zou verwekken en de indicatie zou vormen, dat Nederland het spel reeds bij voorbaat als verloren beschouwd. Het spreekt vanzelf, dat voor de evacuatie op zo grote schaal (er zijn hier circa 170.000 Nederlanders, waarvan er ongeveer 25.000 buiten de steden zijn gevestigd en deze laatsten zouden toch in ieder geval moeten worden afgevoerd) een enorm aantal schepen nodig zou zijn en dat een dergelijke actie niet van vandaag op morgen kan worden georganiseerd. Wil deze evacuatie ook maar de allergeringste kans van slagen hebben, dan zouden dus reeds thans voldoende schepen moeten worden gecharterd, welke, hetzij in Indonesische havens, hetzij ergens dicht in de buurt, gereed zouden moeten worden gehouden om onmiddellijk te kunnen worden ingezet. Tevens zou het nodig zijn nu al maatregelen te treffen om in Australië of elders de evacuë's op te vangen en voor hen te zorgen

11. Massa-evacuatie zie ik dan ook evenmin als praktische mogelijkheid, maar dit alles neemt niet weg, dat, wanneer de bedreigingen in daden worden omgezet, men de Nederlandse Regering en défaut zal achten, indien zij dan niet in staat zal zijn haar onderdanen hier te redden.

12. Voorgaande overwegingen, waaruit valt af te leiden, dat de Nederlandse Regering, indien een nieuwe bersiap-periode aanvangt, niet in staat zal zijn het noodlot van haar onderdanen af te wenden, brengen mij er toe met de grootst mogelijke ernst onder de aandacht van de Regering te brengen welke vreselijke verantwoordelijkheid zij op zich zou laden, wanneer zij niet het alleruiterste zou doen wat in haar vermogen ligt om mislukking van de Irianconferentie te voorkomen. Mijn harde conclusie ligt voor de hand: de thans in Den Haag gehouden besprekingen over Nieuw-Guinea moeten slagen. In voor Nederland zo gunstig mogelijke maar in ieder geval voor Indonesië aanvaardbare zin.